

Podstata objasňovania sexuálneho zneužívania

Anotácia: Autorka štúdie prostredníctvom kauzálnych analýz vyšetrovacích spisov, riadených rozhovorov s príslušníkmi PZ SR, obsahových analýz dokumentov a štatistických analýz charakterizuje trestný čin sexuálneho zneužívania a podstatu jeho objasňovania so zameraním na špecifiká a identifikáciu problémov tohto procesu.

Kľúčové slová: sexuálne zneužívanie, modus operandi, obeť, páchatel', dieťa, maloletá osoba, sexuálne aktivity, sexuálny styk, odhaľovanie, objasňovanie, vyšetrovanie.

Úvod

Sexuálne zneužívanie patrí k spoločensky závažným druhom trestnej činnosti. Uvedené zatriedenie je možné obhájiť najmä tým, že sa dotýka najzraniteľnejšej vekovej skupiny obyvateľstva – t. j. detí a mládeže, ktoré sa vzhľadom na svoj vek, fyzickú, rozumovú, emocionálnu a sociálnu (ne)vypelost' brániť nemôžu, nevedia, alebo za určitých okolností ani nechcú (konsenzuálny sexuálny styk).

Výskumy potvrdzujú, že viktimizácia v detskom veku nesporne zanecháva negatívne následky na ich psychike, v telesnej a sociálnej sfére. Spektrum týchto negatívnych dôsledkov tvoria, okrem iného, depresie, úzkostné stavy, uzatváranie sa do seba, sebapoškodzovanie, suicidiálne pokusy, dokonané samovraždy, psychosomatické poruchy, promiskuita, prostitúcia, hypersexualita alebo hyposexualita, alkoholová, drogová a iná závislosť, problémy v medziľudských a intímnych vzťahoch, delikvencia a pod. Podľa O. Novotného a J. Zapletala „dôsledky zneužívania závisia od veku páchatel'a a obeť, od charakteru ich vzťahu, spôsobu páchania TČ (hlavne od toho, či bol prekonaný odpor a či obeť bola aktívna) a od reakcie blízkeho sociálneho okolia.“¹ Podľa P. Weissu sa dôsledky u chlapcov všeobecne premietajú viac do správania (externalizácia, identifikácia s rolou zneužívateľa), u dievčat viac do prežívania (internalizácia, identifikácia s rolou obeť).²

Problematika sexuálneho zneužívania je skutočne veľmi citlivá, do istej miery tabuizovaná a nesporne aktuálna; v každom prípade si vyžaduje koncentrovaný záujem spoločnosti o jej riešenie.

Aj tieto dôvody viedli náš výskumný tím (zložený z pracovníkov Katedry kriminálnej polície Akadémie Policajného zboru v Bratislave a z vybraných príslušníkov policajnej praxe) k tomu, že sme sa týmto nežiaducim javom začali vedecky zaoberať.³ Našou ambíciou je vytvoriť výskumom objektivizované poznanie, ktoré je možné využiť pri spracovaní metódik odhaľovania a objasňovania zločinu sexuálneho zneužívania.

1 K charakteristike zločinu sexuálneho zneužívania

Z právneho hľadiska sexuálne zneužívanie predstavuje závažné porušenie základných ľudských práv, najmä práv detí na ich ochranu a starostlivosť, ktoré sú nevyhnutné pre ich blaho, ako je to stanovené v Dohovore OSN o právach dieťaťa z roku 1989 a Charte základných práv EÚ.⁴ Efektívne odhaľovanie a objasňovanie tejto trestnej činnosti, ktoré

¹ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. Kriminologie, s. 290.

² BAŠTECKÁ, B. Psychologická encyklopédie: Aplikovaná psychologie, s. 409.

³ HULLOVÁ, M. a kol. Projekt vedeckovýskumnej úlohy „Problémy pri odhaľovaní a objasňovaní vybraných druhov mravnostnej kriminality. Výsk. 196.

⁴ Smernica EP a Rady 2011/92/EÚ z 13. 12. 2011 o boji proti sexuálnemu zneužívaniu a sexuálnemu vykorisťovaniu detí a proti detskej pornografii, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2004/68/SVV.

logicky vedie k neodvratnému trestnoprávnemu postihu jej páchatel'ov, je okrem pomoci obetiam, prevencie a profylaxie základným pilierom kontroly tohto negatívneho fenoménu a minimalizácie jeho dôsledkov.

Sexuálne zneužívanie zahŕňa celé spektrum aktivít voči dieťaťu, ktoré nedosiahlo vek spôsobilosti dať súhlas na sexuálne aktivity (v podmienkach SR je to 15 rokov), ide o aktivity, ktoré sú sankcionované trestným právom (v súlade so zákonom č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v platnom znení a smernicou Európskeho parlamentu a Rady)⁵. Konkrétne ide o nasledujúce aktivity a situácie:

- ✓ *umožnenie dieťaťu byť svedkom sexuálnych aktivít alebo sexuálneho zneužitia, v úmysle vyvolania sexuálneho uspokojenia (hoci sa na nich nemusí priamo zúčastňovať),*
- ✓ *zapojenie sa do sexuálnych aktivít s dieťaťom (vykonanie súlože alebo iné spôsoby sexuálneho zneužitia; vrátane zneužitia postavenia, ktoré vyplýva z dôvery, autority, alebo vplyvu na dieťa; zneužitie zvlášť zraniteľného postavenia dieťaťa, najmä v dôsledku telesného a duševného postihnutia alebo závislosti dieťaťa; použitie donútenia, násilia, alebo hrozby),*
- ✓ *donútenie dieťaťa na sexuálne aktivity s treťou stranou nátlakom, násilím alebo hrozbami,*
- ✓ *navrhnutie osobného stretnutia dieťaťu prostredníctvom elektronickej komunikačnej služby v úmysle spáchať na ňom trestný čin sexuálneho zneužívania alebo trestný čin výroby detskej pornografie, hoci páchatel' sám nie je dieťaťom.*

V týchto intenciách je vhodné poukázať na skutočnosť, že v anglosaskej právnickej terminológii sú zavedené dve kategórie: sexuálne zneužívanie (sexual abuse) a sexuálne zneužívanie dieťaťa (child sexual abuse). Sexuálne zneužívanie, na rozdiel od nášho chápania, predstavuje akýkoľvek druh nedobrovoľného sexuálneho kontaktu. Ten môže zahŕňať: *odmietanie antikoncepcie jedným z partnerov, spôsobenie nechcenej fyzickej bolesti, používanie vibrátorov, hračiek, lubrikantov, olejov a pod. počas sexuálneho styku, tzn. akékoľvek sexuálne aktivity, s ktorými nesúhlasia obidve strany, bez ohľadu na vek a pohlavie zúčastnených strán. Sexuálne zneužívanie dieťaťa zahŕňa: sexuálne dotýkanie sa ktorejkoľvek časti tela dieťaťa (bez ohľadu na to, či je pokrytá oblečením alebo nie), penetráciu dieťaťa (aj inými časťami tela než pohlavnými orgánmi), povzbudzovanie dieťaťa k sexuálnym aktivitám (vrátane masturbácie), zámerné vykonávanie sexuálnych aktivít pred dieťaťom, ukazovanie pornografie dieťaťu alebo vyhotovovanie detskej pornografie, nabádanie dieťaťa na výkon detskej prostitúcie.*⁶

B. Baštová charakterizuje sexuálne zneužívanie ako využitie dieťaťa na navodenie sexuálneho vzrušenia či uspokojenia sexuálnych potrieb zneužívateľa, pričom podľa formy delí sexuálne zneužívanie na:

- ✓ *kontaktné (ohmatávanie, požiadavka masturbácie, vaginálny, orálny, análny styk),*
- ✓ *nekontaktné (pozorovanie, natáčanie, fotografovanie nahého dieťaťa, obnažovanie sa pred dieťaťom, prezentácia pornografie dieťaťu).*

⁵ Smernica EP a Rady 2011/92/EÚ z 13. 12. 2011 o boji proti sexuálnemu zneužívaniu a sexuálnemu vykorisťovaniu detí a proti detskej pornografii, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2004/68/SVV.

⁶ Pandora's Project. What is sexual abuse? [online]. [2016-01-05]. Dostupné na internete: <http://www.pandys.org/whatissexualabuse.html>.

Podľa kritéria – povahy tohto negatívneho spoločenského javu ho delí na:

- ✓ *intrafamiliárne (vnútri rodiny, kde je zneužívateľom príbuzná osoba, najčastejšie vlastný a nevlastný otec, starý otec; tento druh zneužívania sa vyskytuje až v 70 – 80 % všetkých prípadov),*
- ✓ *extrafamiliárne (osoba je dieťaťu buď dobre známa, napr. sused, známy rodiny, vedúci voľnočasových aktivít, alebo úplne cudzia osoba).⁷*

Analogicky aj O. Novotný a J. Zapletal tvrdia, že „zakorenená predstava o cudzom, mravne zvrhlo mužovi ako typickom páchatelovi sexuálneho zneužívania je neopodstatnená: Páchatelia pochádzajú najčastejšie zo susedstva, z okruhu známych, priateľov, najbližších príbuzných. Patria k rozličným sociálnym vrstvám. Často ide o predstaviteľov profesií či aktivít, pri výkone ktorých prichádzajú do kontaktu s deťmi a mládežou.“⁸

Tieto závery sme sa rozhodli potvrdiť aplikovaným výskumom. Otázky, na ktoré sme sa rozhodli nájsť odpovede, sme jednoducho sformulovali do nasledujúcej podoby: „Kto je páchatelom, resp. obeťou sexuálneho zneužívania?“. Vzhľadom na to, že PZ SR vo svojich štatistikách eviduje len údaje o trestných činoch blízkych osôb (v roku 2014 sa tejto trestnej činnosti dopustili v 14 prípadoch osoby v príbuzenskom vzťahu s obeťou, t. j. 10 rodičia, 3 súrodenci, 1 starý rodič, 0 opatrovníkov a 0 pestúnov a v roku 2015 bolo 7 páchatelov v príbuzenskom vzťahu s dieťaťom, t. j. v 4 prípadoch to bol rodič a v 3 prípadoch to bol súrodenec), sme pri objektivizácii týchto záverov využili kauzálne analýzy, obsahové analýzy, štatistické analýzy, riadené rozhovory a iné výskumné techniky.⁹

Výsledky nami aplikovaného výskumu potvrdzujú, že vo väčšine prípadov je páchatelom zločinu sexuálneho zneužívania muž (v roku 2014 bolo za túto trestnú činnosť trestne stíhaných a vyšetrovaných 463 osôb mužského pohlavia a 0 osôb ženského pohlavia a v roku 2015 to bolo 393 osôb mužského pohlavia a 18 osôb ženského pohlavia). Uvedenú skutočnosť ilustrujú aj nami analyzované prípady (spolu sme analyzovali 12 prípadov sexuálneho zneužívania a až v 11 prípadoch boli páchatelia muži a len v 1 prípade bola páchatelkou žena, pričom 8 kauzálnych analýz sme, z dôvodu reprezentatívnosti modusu operandi, detailnejšie prezentovali v rámci tejto štúdie).

Ženy sa tejto trestnej činnosti dopúšťajú pomerne zriedkavo. R. Mathewsová, J. K. Matthewsová a K. Speltzová,¹⁰ v nadväznosti na príčiny takéhoto správania, hovoria o troch základných typoch páchateliek, t. j. o: medzigeneračne predisponovanej páchatelke (intergenerationally predisposed offender), páchatelke v pozícii učiteľky/milenky (teacher/lower offender) a páchatelke donútej k tomuto činu mužom (male-coerced offender). V nami analyzovanom prípade bola páchatelka v pozícii učiteľky/milenky, pretože išlo o 21-ročnú ženu, ktorá mala sexuálny styk so 14-ročným chlapcom, umiestneným spolu s jeho matkou a ďalšími súrodencami v Dome sociálnych služieb. Chlapec sa s tým nikomu nezveril, matka si podozrivé správanie a stopy po intenzívnom bozkávaní na krku syna a páchatelky všimla sama a páchatelku z takého správania obvinila, tá sa bez okolkov a v prítomnosti svedkov (pracovníčok zariadenia) ku všetkému priznala.

Čo sa týka vzdelania, túto trestnú činnosť páchajú osoby bez ohľadu na dosiahnutý stupeň vzdelania, aj keď podľa dostupných údajov o registrovanej trestnej činnosti na území

⁷ BAŠTOVÁ, B. Psychologická encyklopédia: Aplikovaná psychológia, s. 408.

⁸ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. Kriminológia, s. 292.

⁹ Výskumný tím vykonal štúdium a analýzu vybraných vyšetrovacích spisov evidovaných na okresných riaditeľstvách v Bratislave, z 10 analyzovaných prípadov trestného činu sexuálneho zneužívania boli v 8 z nich páchatelia obeti dobre známi (rodič, nevlastný rodič, druh matky, sused).

¹⁰ MATHEWS, R., MATHEWS, J. K., SPELTZ, K. Female sexual offenders: An exploratory study. s. 67.

SR v roku 2014 malo najviac páchatel'ov ukončené len základné vzdelanie (251 páchatel'ov), čo je vo výraznej disproporcii s osobami s ukončeným stredoškolským vzdelaním (24 páchatel'ov) a s ukončeným vysokoškolským vzdelaním (5 páchatel'ov), v roku 2015 malo ukončené základné vzdelanie 202 páchatel'ov, stredoškolské vzdelanie 26 páchatel'ov a 3 páchatelia mali ukončené vysokoškolské vzdelanie.

K uvedenému zisteniu je vhodné dodať, že v praxi príslušníci polície pracujú s hypotézou, že osoby s dosiahnutým vyšším stupňom vzdelania páchajú túto trestnú činnosť viac sofistikovane (manipulujú s obeťou, vydierajú ju, podplácajú a pod.), čo môže mať vplyv na latenciu deliktov.

Z hľadiska veku bola väčšina trestne stíhaných a vyšetrovaných osôb v roku 2014 od 15 do 18 rokov (244 mladistvých páchatel'ov), nasledovala veková skupina páchatel'ov od 19 do 30 rokov (146 mladých dospelých páchatel'ov), ďalej skupina páchatel'ov od 31 do 60 rokov (44 dospelých páchatel'ov), skupina páchatel'ov do 14 rokov (23 maloletých páchatel'ov) a 6 páchatel'ov nad 61 rokov. Analogicky aj v roku 2015 pochádzalo najviac páchatel'ov z vekovej skupiny od 15 do 18 rokov (227 osôb), nasledovali vekové skupiny 19 – 30 rokov (122 osôb), 31 – 60 rokov (41 osôb), 7 – 14 rokov (13 osôb), nad 61 rokov (6 osôb) a paradoxne aj skupina páchatel'ov do 6 rokov (2 osoby). Z uvedeného možno vyvodit' záver, že tejto trestnej činnosti sa najčastejšie dopúšťajú mladé osoby od 15 do 30 rokov, pričom príčiny takéhoto správania, ako o tom hovorí L. J. Siegel (Criminology, 2010), možno pravdepodobne hľadať vo vývojovom a biologickom procese, ako aj v procese mužskej socializácie, hypermaskulinite, psychologických abnormalitách a v sociálnej motivácii.¹¹

Z hľadiska motivácie možno páchatel'ov sexuálneho zneužívania rozdelit' do nasledujúcich kategórií (tak ako o tom hovoria O. Novotný a J. Zapletal):

- *situacní páchatelia (nepreferujú sexuálny styk s deťmi, ale občas ho zvolia; dôležitú úlohu tu zohráva dostupnosť objektu: psychotici, excentrické osobnosti, mentálne retardované a senilné osoby),*
- *páchatelia zo záľuby (trvalá sexuálna preferencia detí – páchajú trestnú činnosť menej často ako situacní páchatelia; majú veľkú schopnosť vcítienia sa do obeť, čo dokážu náležite využit' na jej manipuláciu).¹²*

V súbore analyzovaných prípadov (12 vyšetrovacích spisov) sa vyskytli páchatelia zo záľuby (pedofilne orientovaní páchatelia – parafilici) menej často (3 prípady) ako situacní páchatelia, ktorí vo väčšine prípadov len využívali ľahšiu dostupnosť detí ako sexuálnych objektov (9 prípadov, čo potvrdilo aj sexuologické PPG vyšetrenie). Výsledky psychologických vyšetrení potvrdili, že patológia sa u nich prejavovala skôr v iných oblastiach, napr. častejšie sa u nich vyskytovali poruchy osobnosti, vzťahová a sociálna patológia, alebo užívanie návykových látok (hlavne alkoholu).

Parafilici (pedofilne orientovaní jedinci) sa však tejto trestnej činnosti dopúšťajú opakovane. V roku 2014 PZ SR zaregistroval 20 prípadov recidívy zločinu sexuálneho zneužívania a v roku 2015 to bolo 19 prípadov.

Vzhľadom na to, že nami aplikovaný výskum je určený pre konkrétneho adresáta (odborná verejnosť, príslušníci polície), pri riešení výskumných úloh sme zamerali pozornosť aj na charakteristiku obeť tejto trestnej činnosti. Podľa odborníkov sa „*obeťami stávajú predovšetkým deti ženského pohlavia, hlavne v puberte (10 – 12-ročné); nezriedka ide o deti*

¹¹ V zmysle platného Trestného zákona osoba, ktorá v čase spáchania trestného činu sexuálneho zneužívania nedosiahla 15 rokov, nie je trestne zodpovedná.

¹² NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. Kriminologie, s. 293.

duševne zaostalé či fyzicky handicapované, ale aj veľmi vyspelé s bohatou fantáziou a sklonom k dobrodružstvu, zvedavé“^{13, 14} Uvedené možno konfrontovať so štatistickými údajmi PZ SR. V roku 2014 bolo obeťou sexuálneho zneužívania 528 osôb, pričom 466 z nich bolo ženského pohlavia a 63 mužského pohlavia, v roku 2015 bolo 417 ženského pohlavia a 52 mužského pohlavia, tzn. že tvrdenie týkajúce sa pohlavia obetí bolo jednoznačne štatisticky potvrdené.

Z hľadiska vekovej štruktúry bolo v roku 2015 registrovaných 20 obetí tohto trestného činu vo veku do 6 rokov (z toho 14 obetí bolo ženského pohlavia a 6 obetí bolo mužského pohlavia), 161 obetí vo veku od 7 – 13 rokov (z toho 136 dievčat a 25 chlapcov). Zvyšný počet obetí pochádzal z vekovej skupiny od 14 - 15 rokov a tvorilo ju 287 obetí (z toho 266 dievčat a 21 chlapcov). Z uvedeného vyplýva, že tvrdenie odborníkov týkajúce sa charakteristiky najfrekvencovanejšej vekovej štruktúry obetí tohto zločinu (10 – 12-ročných obetí) nebolo potvrdené, pretože boli nami zaznamenané výraznejšie štatistické rozdiely v nadväznosti na skupinu 14 – 15-ročných detí (práve tu bolo najväčšie zastúpenie obetí). Analogicky to bolo aj v roku 2014.

V nami analyzovaných prípadoch (12 vyšetrovacích spisov) bolo najviac obetí ženského pohlavia vo veku od 13 do 14 rokov (9 prípadov), potom nasledovala skupina 6 – 7-ročných obetí (rôzneho pohlavia; 7 prípadov) ďalšou menej výraznou skupinou obetí z hľadiska frekvencie výskytu boli obeť vo veku 10 – 12 rokov (rôzneho pohlavia; 4 prípady); a najmenej početnú a vekovo najnižšiu skupinu zneužívaných detí predstavovali 4 – 5-ročné obeť a 8 – 9-ročné obeť (rôzneho pohlavia; po 1 prípade). Obeť mladšie ako 4 roky sa v našej výskumnej vzorke nevyskytovali.¹⁵

2 Vyšetrovacie situácie pri objasňovaní trestného činu sexuálneho zneužívania

V procese aplikovaného výskumu sme skúmali typy vyšetrovacích situácií, ktoré sa v policajnej praxi vyskytujú najčastejšie. Z poznania (rešeršové analýzy, obsahové analýzy, kauzálne analýzy, riadený rozhovor) vyplýva, že zločin sexuálneho zneužívania je často páchaný v súbehu s inými mravnostnými alebo násilnými prečinmi či zločinmi (napr. vydieraním, ohrozovaním mravnej výchovy mládeže, výrobou, rozširovaním a prechovávaním detského pornografického diela (ďalej len DPD) a účasťou na detskom pornografickom predstavení (ďalej len DPP), sexuálnym násilím, znásilnením, podávaním alkoholických nápojov mládeži). Rešpektujúc náš výskumný zámer, v tejto štúdií sme sa rozhodli poukázať na 8 vybraných typov sexuálneho zneužívania. Nami oslovení policajní odborníci sú tohto názoru, že tieto kauzy dostatočne poukazujú na problémy (vyšetrovacie situácie), s ktorými sa stretávajú pri vyšetrovaní (objasňovaní a dokazovaní) zločinu sexuálneho zneužívania.

Kauzálna analýza modusu operandi prípadu č. 1 (zločin sexuálneho násillia, pokračovací zločin sexuálneho zneužívania, zločin vydierania, zločin výroby a prechovávanía DPD a účasti na DPP)¹⁶

Z analyzovaného spisu vyplýva, že v danom prípade príslušníci polície vyšetrovali sériovú trestnú činnosť. Páchateľ svoje obeť (išlo o osoby ženského pohlavia vo veku od 3 do

¹³ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. Kriminologie, s. 293.

¹⁴ ČERNÍK, J., METEŇKO, J. Mravnostná kriminalita, s. 33. „Obete pubertálneho veku (12 – 15 rokov veku) pri sexuálnom zneužívaní bývajú častejšie viktomologicky aktívne. Ide hlavne o dievčatá, ktoré sa pri hľadaní lásky odporovaním sociálnej roly ženy učia, že sexualizovaním svojho správania získajú nielen citovú náklonnosť, ale i rôzne materiálne výhody.“

¹⁵ Páchatelia sa v niektorých prípadoch dopúšťali sériovej trestnej činnosti – pozn. autorky.

¹⁶ ČVS: KKP-100/1-VYS-BA-2014.

15 rokov) stretol na ulici, v autobuse, pri detskom ihrisku, tzn. že obeť bližšie nepoznal, vyberal si ich náhodne a spontánne (išlo o situačného páchatel'a). Sledoval ich a snažil sa nimi nadviazať kontakt (opýtal sa na ulicu, čas a pod.). V iných prípadoch predstieral, že mu do škáry spadla peňaženka a požiadal dieťa o pomoc s odôvodnením, že „*má menšiu ruku, ... obeť povedal, že má v neďalekých krikoch zakopané čokolády a či ich dieťa nechce vykopat, ... predstieral, že je „tajný lekár“, ktorý pre detskú lekárku potrebuje urobiť fotografie genitálií na zistenie, či je dieťa po zdravotnej stránke v poriadku...*“, prípadne bez okolkov ponúkol dieťaťu peniaze (v hodnote cca 5 eur) za zhotovenie fotografie alebo videonahrávky genitálií (pritom využíval svoj mobilný telefón) a pod. V jednom prípade išlo o dieťa zo susedstva, ku ktorému si (aj prostredníctvom rodičov, ktorí ho vnímali ako milého a bezproblémového mladého muža) vytvoril bližší vzťah a na tomto dieťati páchal trestnú činnosť opakovane (podľa výpovede 6 – 7-ročného dieťaťa to v rozpätí 1 roka bolo až cca 5 krát).

Ak dieťa nesúhlasilo, použil kuchynský nôž, ktorým sa dieťaťu vyhrážal, že ho zabije. Po spáchaní činu sa v záujme utajenia svojho konania vyhrážal dieťaťu so slovami: „*Ak to niekomu povieš, nájdem si ťa a zabijem, ... poviem to tvojim kamarátkam a tie sa prestanú s tebou kamarátiť, ... poviem o tom, čo si robila, rodičom a tí ťa prestanú ľúbiť a budú tvrdiť, že je to tvoja vina a mne sa nič nestane.*“ Páchatel' po dokonaní skutku jednoducho utiekol, s tým, že neriešil, či na mieste činu zostali nejaké stopy. Záznamy (fotografické, audiovizuálne) uchovával v mobilnom telefóne veľmi krátko. Obvykle si ich uložil do počítača, ktorý príležitostne používali aj ostatní členovia rodiny, hlavne priateľka. Použil pritom podozrenie nevyvolávajúci názov súboru „*counter strike*“ – slúžiaci na bojové počítačové hry.

Páchatel' sa snažil svoje konanie bagatelizovať, pričom v priebehu dokazovania tvrdil, že: „*deťom som nechcel ublížiť, nepoužil som žiadne násilie, ani hrozby násilia, ... došlo k tomu len po vzájomnej dohode a ich súhlase, ... uvedomoval som si, že súlož pre deti nie je dobrá, pretože nie sú dobre vyvinuté, a mohla by im ublížiť, tak som ich len odfotil alebo nahral na mobil a ejakuláciu som vykonal mimo ich pohlavných orgánov.*“

Komplexné sexuálne vyšetrenie vrátane PPG vyšetrenia (falopletysmografického vyšetrenia) nepotvrdilo prítomnosť sklonov k pedofilným aktivitám, tzn. že parafília nebola klinicky preukázaná. Páchatel' trpel poruchami osobnosti so sklonmi k agresívnemu správaniu a aj to bol dôvod, prečo súd okrem trestu odňatia slobody a prepadnutia veci ustanovil odsúdenému probačný dohľad a povinnosť zúčastniť sa v skúšobnej lehote na psychologickom poradenstve.

Kauzálna analýza modusu operandi prípadu č. 2 (pokračovací zločin sexuálneho zneužívania, pokračovací prečin ohrozovania mravnej výchovy mládeže, pokračovací zločin výroby a prechovávaní DPD)¹⁷

Páchatel' (muž pedofilne orientovaný homosexuál) si obeť (mladých chlapcov vo veku 10 – 14 rokov) osobne vyhľadával na miestach verejnosti prístupných, kde sa s nimi snažil nadviazať priateľský kontakt. Napríklad v nákupných centrách predstieral záujem o počítačové hry a ponúkol vytypovaným obeťom (deťom zo sociálne slabších rodín, navštevujúcim špeciálnu školu) možnosť zahrať sa na jeho osobnom počítači. Následne deti pozval do súkromia, kde si zahráli hry a potom sa ich opýtal, či si za určitú finančnú hotovosť (cca od 3 do 4 eur) môže urobiť zábery ich pohlavných orgánov. Deti obvykle súhlasili a opakovane sa s páchatel'om stretávali, pričom jeho intenzita zásahov do ich sexuálnej sféry sa stupňovala. Páchatel' im umožňoval sledovať pornografické filmy, následne ich ohmatával,

¹⁷ ČVS: ORP-2175/1-OVK-B2-2012.

manuálne a orálne stimuloval ich penis, nechal ejakulovať do jeho úst, masturboval pred nimi, o čom vyhotovoval obrazové a audiovizuálne záznamy. V priebehu dokazovania vyšlo najavo, že páchateľ páchal túto trestnú činnosť dlhodobo (čomu nasvedčovalo veľké množstvo nestotožnených obetí). On sám bagatelizoval a racionalizoval svoje správanie. Tvrdil, že „*stále sa okolo mňa motajú deti, ktoré chcú peniaze a ja mám potom z toho problémy, hoci iniciatíva vychádza z ich strany, ... deti som fotografoval len preto, aby som videl ako sa vyvíjajú, ... ja som fotografovať vôbec nechcel, deti prišli samy a boli ochotné urobiť čokoľvek, len aby dostali peniaze, ... ja som nechcel, aby deti chodili, ... fotografie som stiahol z mobilu na USB a potom z mobilu vymazal, ... nikdy som nikomu fotky nedal, neposlal, a fotky na USB nikto nevidel, ...*“.

Táto analýza prípadu (zámernosť spočívala v reprezentatívnosti modusu operandi) ilustruje vyšetrovaciu situáciu, v ktorej bol páchateľ homosexuálne pedofilne orientovaný (páchateľ zo záľuby). Závažnosť tohto prípadu spočívala aj v tom, že páchateľ páchal trestnú činnosť dlhodobo a vo veľkom rozsahu a zarážajúci je aj fakt, že obeť trestnú činnosť neoznámili orgánom presadzujúcim právo, ale skutok vyšiel najavo takmer náhodne.

Kauzálna analýza modusu operandi prípadu č. 3 (*prečin podávania alkoholických nápojov mládeži, pokračovací zločin znásilnenia, pokračovací zločin sexuálneho násillia, pokračovací prečin ohrozovania mravnej výchovy mládeže, pokračovací zločin výroby a prechovávanía DPD*)¹⁸

Páchateľ (nevlastný otec jednej z obetí ženského pohlavia) ju začal sexuálne obťažovať cca vo veku 13 – 14 rokov (ohmatával ju na prsiach a pohlavných orgánoch, nútil ju vyzliekať sa pred ním, fotografoval jej intímne partie a zadok, nútil ju manuálne a orálne stimulovať jeho pohlavný orgán, dotýkať sa a sexuálne sa uspokojovať, o čom zhotovoval audiozáznamy na mobilnom telefóne, ktoré si následne ukladal na USB kľúčoch a v osobnom počítači). Často pritom používal násillie alebo hrozby násillia (bil ju, vyhrážal sa, že: „... *ak to niekomu povie, tak ju zabije, ... zabije matku, ... zverejní fotografie a videá na internete, čím ju verejne znemožní pred priateľmi a známymi...*“). Približne v rovnakom čase začal zneužívať aj jej kamarátku. Uvedené konanie (bez penetrácie dievčat) pretrvávalo až do ich cca 15 rokov a následne vyústilo do súložie s obidvoma dievčatami. Okrem násillia páchateľ podával dievčatám alkohol, aby znížil ich zábrany a za poskytnuté sexuálne služby a mlčanlivosť im obvykle platil drobnú finančnú hotovosť (cca 5 – 10 eur) a kupoval darčeky. Vo svojom konaní pokračoval až do cca 17 rokov ich veku, t. j. až dočasu, keď sa o tom dozvedela sestra jednej z obetí, t. j. druhá, staršia a nevlastná dcéra páchateľa, ktorej sa páchateľ so všetkým „pochválil“. Sestra poškodená túto skutočnosť oznámila matke dievčaťa aj s jednoznačným dôkazom viny páchateľa (fotografiami a videami oboch nahých dievčat na USB kľúči a DVD nosiči). Vzhľadom na to, že matka dievčaťa bola od (v tom čase už bývalého) partnerovi finančne závislá a navyše sa jej tento vyhrážal ublížením na zdraví, zabitím a zničením majetku (obydlia), rozhodla sa, že túto skutočnosť oznámi matke druhej obeť, ktorá s trestným oznámením neváhala. Páchateľ aj v priebehu dokazovania tvrdil, že „*dievčatá som k ničomu nenútil, ... nepoužíval som násillie ani hrozby, ... chodili ku mne dobrovoľne, ... za sexuálne služby som im platil, ... súlož som mal s nimi až po dosiahnutí 15 roku života...*“ (legálneho veku spôsobilosti na pohlavný styk). Páchateľovi bol uložený nepodmienečný trest odňatia slobody a trest prepadnutia veci (mobilného telefónu).

Zneužívanie trvalo viac ako 4 roky, pričom – analogicky ako to bolo pri predchádzajúcich prípadoch – je zarážajúca práve skutočnosť, že obeť skutok dobrovoľne neoznámili orgánom presadzujúcim právo. Aj týmto spôsobom možno ilustrovať príčiny

¹⁸ ČVS: ORP-2130/1-OVK-B2-2011.

vysoké miery latencie trestných činov sexuálneho zneužívania. Okrem toho páchatel využíval alkohol na dosiahnutie svojho cieľa, čo je jednou zo špecifických črt páchania tejto trestnej činnosti.

Tento typ vyšetrovacej situácie je charakteristický tým, že páchatel obeť pozná (veľmi dobre alebo relatívne dobre), pretože často ide o rodiča, opatrovníka, pestúna, druhu, vychovávateľa, učiteľa, trénera, rodinného príslušníka (súrodenca, starého rodiča, strýka atď.), rodinného priateľa, známeho, alebo suseda. Páchatel voči známemu dieťaťu využíva svoje autoritatívne postavenie na získanie jeho povolenia k sexuálnym aktivitám. V prípade nedeviantného páchatela ide o využívanie dostupnosti detského sexuálneho objektu, ktorý nahrádza nefunkčný alebo neexistujúci vzťah s rovnako starými osobami. Niektorí odborníci hovoria aj o osobnostných, emocionálnych, vzťahových, sociálnych, pracovných a finančných problémoch ako o rizikových faktoroch, t. j. spúšťačoch tohto nežiaduceho správania a konania.¹⁹

Kauzálna analýza modusu operandi prípadu č. 4 (trestný čin pohlavného zneužívania trestného podľa zákona č. 140/1960 Zb. Trestného zákona)²⁰

V tomto prípade došlo k viacgeneračnému zneužívaniu osôb mužského aj ženského pohlavia a navyše tu vznikla situácia, keď jedna matka o zneužívaní dcéry vedela, ale nepodnikla nič pre spravodlivé potrestanie páchatela, druhá matka, aj napriek tomu, že sa jej páchatel vyhrážal, resp. že sa ju snažil zdiskreditovať (vo výsluchu ju obvinil, že je alkoholička, nymfomanka a psychicky narušená osoba), s trestným oznámením neváhala, hoci sama bola v detstve rovnakým páchatelom zneužívaná.

Páchatel si vyberal obeť mužského aj ženského pohlavia, ktoré nemali dostatočne vyvinuté sekundárne pohlavné znaky. Prvými známymi obeťami boli 3 dievčatá z priameho susedstva, ktoré páchatel začal zneužívať vo veku 4 – 5 rokov. Obete boli vzájomne príbuzné, avšak nikdy sa s tým nikomu nezverili, dokonca ani medzi sebou navzájom. Páchatel ich ohmatával na intímnych partiách, obnažoval sa a masturboval pred nimi, nútil ich držať jeho stoporený penis, prípadne ich žiadal, aby si jeho penis vložili do úst. Navyše im ponúkal možnosť byť svedkom milovania sa s jeho vlastnou manželkou. Využíval na to bežné situácie, keď deti prišli na návštevu pohrať sa s jeho vlastnými deťmi, vrátiť alebo požičať si potraviny alebo domáce pomôcky a náradie v rámci susedských vzťahov. Obetiam tvrdil, že je to normálne a že na tom nič nie je. Ďalšou známou obeťou bola jeho vlastná dcéra, ktorú zneužíval od útleho detstva. Dcéra o tejto skutočnosti povedala matke, keď mala cca 15 rokov, avšak matka jej nechcela veriť, zbila ju a vyhodila z domu. Táto obeť sa už s touto skutočnosťou nikomu ďalšiemu nezverila, pretože chcela na všetko zabudnúť a snažila sa nerobiť rodine problémy a nevyvolávať ďalšie konflikty. Skutky vyšli najavo až v nadväznosti na skutočnosť, čo páchatel začal sexuálne zneužívať syna jednej z obetí vo veku 5 – 6 rokov. Chlapec sa však matke s touto skutočnosťou nezveril hneď, ale až s odstupom času, t. j. keď mal cca 13 rokov. Matka chlapca už v tomto prípade neváhala a bezodkladne to oznámila polícii.²¹

¹⁹ MATIÁŠEK, J., PRERAD, V., KRAVČÍK, J. Metodika vyšetrování sexuálních trestních činů: kriminalistické praktikum, s. 21. Popri alkohole, ktorý páchatelia podávajú dieťaťu, používajú aj iné omamné a psychotropné látky alebo „prípravky na umelé vyvolanie sexuálnej dráždivosti (napr. prípravok yohimbin)...“. Z nášho poznania vyplýva, že páchatelia nezriedka konajú pod vplyvom alkoholu, ktorý odbúrava ich zábrany a dodáva im odvalu. Napr. v roku 2014 bolo 21 týchto trestných činov spáchaných pod vplyvom alkoholu a v roku 2015 13 prípadov.

²⁰ ČVS: OÚV-561/10-1999 Nk.

²¹ Paradoxom je, že páchatel nebol za tieto skutky právoplatne odsúdený (napriek tomu, že psychologicko-sexuologicko-psychiatrické vyšetrenie preukázalo prítomnosť sexuálnej deviácie – bisexuálnej pedofílie). Dôvod

Táto vyšetrovacia situácia je typická tým, že páchatel' trestného činu sexuálneho zneužívania ovplyvňuje svedkov deliktu (priamych – tzv. očitých svedkov a nepriamych svedkov). Vo väčšine prípadov sú to práve nepriami svedkovia, ktorí majú o skutku „sprostredkovanú“ vedomosť (matka dieťaťa, starí rodičia, súrodenci, kamaráti, resp. kamarátky obete, spolužiačky a pod.). Páchatelia obyčajne používajú násilie, hrozby násilia a zničenia majetku, vydieranie, ohováranie, ale aj tzv. „kupovanie si mlčanlivosti obete“. V policajnej praxi sú registrované prípady, keď matka o zneužívaní dieťaťa vie, avšak túto skutočnosť z rôznych dôvodov neoznámí kompetentným orgánom. Uvedené je potrebné vziať do úvahy aj pri voľbe spôsobu dokazovania (napr. vylúčiť prítomnosť matky počas výsluchu dieťaťa z dôvodu možnej kolízie záujmov; vykonať výsluch, prípadne psychologické vyšetrenie matky na posúdení trestnej zodpovednosti za participáciu na niektorých formách trestnej súčinnosti).

Kauzálna analýza modusu operandi prípadu č. 5 (zločin sexuálneho zneužívania a zločin vydierania)²²

Páchatel' mal sexuálny styk so 14-ročnou dcérou svojej družky v čase, keď bola družka v práci na nočnej zmene. Páchatel' využil stav, keď dievča prišlo pod vplyvom alkoholu, začal ju bozkávať a následne uložil do postele. Páchatel' sa obhajoval slovami „ona sa do mňa zaľúbila, ...pozerali sme televíziu so synom poškodenej, keď prišla tá malá a pobozkala ma, ...ja som jej hovoril, nech ide preč, nech ide do postele, ...ja by som nedokázal spať, resp. mať pohlavný styk s neplnoletým, teda nedospelým dieťaťom, už len z toho dôvodu, že ja viem, čo robím, poznám Trestný zákon a matka obete to využila, lebo vie, že mám podmienku...“. Páchatel' sa snažil vyhnúť trestnému postihu tým spôsobom, že sa matke obete vyhrážal slovami: „dám ťa vyhodit' z bytu..., príde celá moja rodina a zabije ťa za to, že ma chceš dať do basy..., celá moja rodina príde aj do TESCO a necháme ťa vyhodit' z práce...“. So samotnou obeťou udržiaval, aj po tom, čo ho matka obete vyhodila z bytu, telefonický a písomný kontakt, v rámci ktorého jej vyznával lásku. Z psychologických vyšetrení vyplynul poznatok, že obeť sa cítila zmätená a zrejme aj zaľúbená do páchatel'a.

Obeť sa v tomto prípade nezverila matke s tým, že ju matkin druh zneužil. Túto informáciu získala matka od svojho syna – brata obete, ktorý bol svedkom toho, ako páchatel' sexuálne obťažoval jeho sestru (pretože sa to udialo v spoločnej detskej izbe, pričom páchatel' sa mylne domnieval, že chlapec spí).

Táto vyšetrovacia situácia je typická tým, že páchatel' sa snažil ovplyvňovať matku obete po tom, čo sa o zneužívaní svojej dcéry dozvedela. Tento prípad je špecifický aj tým, že tu bolo podozrenie týkajúce sa možnej existencie ľubostného vzťahu medzi obeťou a páchatel'om. Existencia takéhoto vzťahu, resp. konsenzuálny sexuálny styk, môže mať vplyv na latenciu tohto javu. Avšak v zmysle platnej právnej úpravy nevylučuje trestnú zodpovednosť páchatel'a, resp. nie je dôvodom zániku trestnosti činu.

spočíval v uplynutí premlčacej lehoty v zmysle v tom čase platného Trestného zákona (t. j. zákona č. 140/1960 Zb.). Trestnosť činu v tomto prípade zanikla uplynutím premlčacej lehoty 5 rokov. Z tohto hľadiska možno predĺženie premlčacej lehoty podľa nového Trestného zákona (zákona č. 300/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov) jednoznačne kvitovať. V súčasnosti je premlčacia lehota pri základnej skutkovej podstate trestného činu sexuálneho zneužívania 10 rokov. Uvedomujeme si skutočnosť, že obeť sexuálneho zneužívania obvykle nie sú v čase páchania trestného činu dostatočne rozumovo, emocionálne a psycho-sociálne vyspelé, aby dokázali posúdiť závažnosť a škodlivosť páchatel'ovho konania. To obvykle dokážu až s odstupom určitého času (niekedy toto obdobie môže trvať aj niekoľko rokov – v závislosti od veku viktimizácie a tempa psychického vývoja).

²²ČVS: ORP-602/1- OVK-B4-2013.

Kauzálna analýza modusu operandi prípadu č. 6 (pokračovací zločin sexuálneho zneužívania, prečin ohrozovania mravnej výchovy mládeže)²³

Podnet prišiel od Úradu práce sociálnych vecí a rodiny, pretože maloleté 14-ročné dievča malo veľké množstvo absencií v školskej dochádzke, požívalo alkoholické nápoje a fajčilo marihuanu, o čom mala jeho matka vedomosť. Až po následnom operatívnom vyšetrovaní dospeli príslušníci PZ SR k záveru, že maloletá už od veku 13 – 14 rokov opakovane poskytovala sexuálne služby za odmenu (25 – 50 eur, v závislosti od druhu sexuálnych služieb). S klientmi, ktorí obvykle poznali jej skutočný vek, sa kontaktovala cez sociálne siete, pričom sprostredkovanie sexuálnych služieb robili v jej mene kamarátky, spolužiačky zo základnej školy. V priebehu vyšetrovania sa podarilo zistiť klienta, ktorý sa s maloletou stretával opakovane (cca 5 – 6 krát) na sexuálne účely, napriek tomu, že poznal jej vek. Páchateľovi bol uložený trest odňatia slobody na 2 roky s podmieneným odkladom výkonu trestu v skúšobnej lehote 18 mesiacov.

V tomto prípade iniciatíva k sexuálnym aktivitám vychádzala priamo od „obete“ sexuálneho zneužívania. Napriek tomu, že takéto dieťa (osoba mladšia ako 15 rokov) dá svoj (informovaný) súhlas na sexuálne aktivity, analogicky ani v tomto prípade to nie je dôvod na zánik trestnej zodpovednosti páchatel'a.

Kauzálna analýza modusu operandi prípadu č. 7 (pokračovací zločin sexuálneho zneužívania)²⁴

Páchateľ vo veku blízkom mladistvým (20 rokov) mal opakovane dobrovoľný sexuálny styk s osobou vo veku 13 – 14 rokov, napriek tomu, že poznal jej skutočný vek. Skutok na útvare PZ SR oznámila matka, ktorá sa o tom dozvedela náhodne, na základe informácií a fotografií prezentovaných maloletou na sociálnych sieťach. Medzi maloletou a páchatel'om bol ľubostný vzťah, to znamená, že páchatel' nepôsobil na obeť, aby skutok neoznámila. Páchateľovi bol uložený trest odňatia slobody na 2 roky s podmieneným odkladom výkonu trestu v skúšobnej lehote 18 mesiacov a povinnosť zúčastňovať sa na psychologickom poradenstve.

Tento typ vyšetrovacej situácie (spôsob páchania trestnej činnosti) je špecifický tým, že páchatel' aj obeť sú približne na rovnakej mentálnej aj fyzickej úrovni. Sexuálny styk bol vyústením ich vzájomného ľubostného vzťahu v období dospievania a sexuálneho dozrievania.

Kauzálna analýza modusu operandi prípadu č. 8 (zločin sexuálneho zneužívania, zločin prechovávaní DPD)²⁵

Matka dieťaťa obvinila svojho druhu zo sexuálneho zneužívania spoločnej 7-ročnej dcéry. Údajne bola svedkom toho, *ako sa druh kúpala vo vane, mal pritom erekciu a snažil sa posadiť dcéru do lona, čomu sa malá bránila. Okrem toho matka tvrdila, že jej druh prechováva v osobnom počítači detskú pornografiu*. Súd však oslobodil obžalovaného spod obžaloby pre nedostatok dôkazov, pretože sa nepodarilo preukázať, že sa skutok stal.

V policajnej praxi sa stretávame aj s takými prípadmi, keď matka obviní otca dieťaťa, manžela, druhu, s ktorým žije v spoločnej domácnosti, napriek tomu, že sa toto jej tvrdenie nezakladá na pravde. Dôvodom krivého obvinenia matky môžu byť partnerské problémy,

²³ ČVS: ORP-153/1-VYS-B4-2014.

²⁴ ČVS: ORP-1/1-OVK-B4-2013.

²⁵ ČVS: ORP-1789/1-OVK-B2-2005.

pomsta, žiarlivosť, ale aj snaha zdiskreditovať osobu napr. v súvislosti s prebiehajúcim rozvodovým konaním alebo konaním o zverení maloletého dieťaťa do výhradnej starostlivosti niektorého z rodičov.

3 Postup pri objasňovaní sexuálneho zneužívania

Pri napĺňaní našej výskumnej ambície (dosiahnutie poznania pre potreby vytvorenia metodiky objasňovania tejto trestnej činnosti) sme osobitnú pozornosť venovali skúmaniu a hodnoteniu postupov príslušníkov polície pri objasňovaní zločinu sexuálneho zneužívania. Z nášho poznania vyplýva, že **podnetom**, ktorým sa začína proces objasňovania, je väčšinou **trestné oznámenie**. To je najčastejšie podané od rodičov dieťaťa, ktorým sa dieťa zdôverilo (väčšinou sa dieťa zdôveruje matke, no vo výskumnej vzorke boli aj prípady, keď sa dieťa zdôverilo sestre, kamarátke, susede, na sociálnych sieťach). Dokonca sme v procese aplikovaného výskumu zaregistrovali prípad, keď sa dieťa zverilo učiteľke v škole.²⁶ Na druhej strane sme zaznamenali relevantné situácie (5 prípadov), keď sa dieťa nezverilo nikomu ani s odstupom času a k skutku sa priznalo, až keď skutok vyšiel iným spôsobom najavo.

V našej výskumnej vzorke patrili medzi najčastejšie dôvody, prečo sa dieťa nezdôverilo rodičom alebo iným osobám hneď po spáchaní skutku:

- vek dieťaťa (išlo o mladšie deti, cca 5 – 7-ročné, pričom práve ich vek a jemu prislúchajúca mentálna, psychická a emocionálna nezrelosť mohla byť dôvodom takéhoto správania; v jednom prípade sa dieťa rodičom zdôverilo oneskorene a až potom, keď vyšlo najavo, že v susedstve býva pedofilne orientovaný páchatel', pričom iniciatíva vyšla zo strany rodičov, ktorí sa na správanie páchatel'a voči nemu, t. j. detskej obeť, priamo opýtali, pričom zistili, že dieťa bolo páchatel'om opakovane zneužívané; avšak boli zaznamenané aj prípady, že dieťa sa rodičom zverilo až s odstupom času, t. j. až v období, keď pochopilo sexuálny zmysel páchatel'ových aktivít – k takémuto zvereniu potom obyčajne dochádza vo veku cca 13 – 15 rokov),
- finančné a materiálne dary od páchatel'a (za sexuálne služby, prípadne mlčanlivosť),
- dobrovoľnosť sexuálnych aktivít zo strany dieťaťa (iniciatíva vychádzala zo strany „obete“),
- existencia ľúbostného vzťahu medzi páchatel'om a obeťou (často išlo o obeť vo veku 13 – 14 rokov),
- mentálna nevypelost' obeť (išlo o deti navštevujúce špeciálnu základnú školu).²⁷

Pri prijímaní podnetu príslušníci polície realizujú **výsluchy poškodených (rodičov – oznamovateľov)** k skutočnostiam, ktoré im uviedli obeť trestnej činnosti (deti). Okrem toho vykonávajú **výsluchy poškodených (detí) a výsluchy svedkov**. Čo sa týka svedkov, vo väčšine prípadov to nie sú tzv. „očití svedkovia“, ale osoby, ktoré môžu potvrdiť alebo vyvrátiť určité skutočnosti uvádzané vo výpovediach, týkajúce sa skutku (správania a konania páchatel'a v čase pred spáchaním skutku a po ňom) alebo identity páchatel'a. Svedkovia, ktorí

²⁶ Išlo o špeciálnu základnú školu, pričom psychická a sociálna vypelost' dieťaťa bola veľmi nízka a dôvodom takéhoto počínu dieťaťa paradoxne nebola prežitá trauma, ale závisť, že homosexuálno-pedofilne orientovaný páchatel' uprednostňoval chlapcov, ktorým za sexuálne služby ponúkal finančnú odmenu. To, či sa dieťa zdôverí rodičom hneď po spáchaní skutku závisí od viacerých okolností (vzťahu medzi rodičom a dieťaťom; veku, mentálnej a fyzickej vypelosti dieťaťa; vzťahu medzi páchatel'om a obeťou – založenom na strachu, vydieraní, psychickej a finančnej závislosti, ale aj na vzájomných citoch; charaktere trestnej činnosti a pod.).

²⁷ Pozri prílohu 1.

mali možnosť vnímať priebeh sexuálneho trestného činu, vo väčšine prípadov boli ďalšie obeť.

Príslušníci polície priebeh výsluchu dieťaťa dokumentujú formou zápisnice, pri jej vyhotovení obvykle využívajú technické zariadenia na záznam zvuku a obrazu, aby takáto osoba už nebola v ďalšom konaní (napr. pred súdom) opätovne vypočúvaná.²⁸ Pri výsluchu detí berú do úvahy ich psychické a citové rozpoloženie, úroveň rozumovej vyspelosti, budúci duševný a mravný vývoj, ako aj fakt, že deti majú sklon k fantázii a konfabulácii (pretváraníu priebehu skutku).

K uvedenému je vhodné uviesť, že tzv. „*krivé obvinenia zo strany detí*“ sú podľa niektorých odborníkov zriedkavosťou (M. E. Lamb a J. K. Sternberg, *Assessing the Credibility of Children's Allegations of Sexual Abuse: a Survey of Recent Research*, 1997). Vyskytujú sa napr. pri rozvoze rodičov, pri hromadnom zneužívaní v detskom kolektíve, kde sa aj nezneužitá deti vcítia do roly zneužitých detí, prípadne keď sa chcú spravidla staršie deti rodičom pomstiť alebo získať určité výhody.

Výsluch osoby mladšej ako 18 rokov by mal byť robený v príjemnom, nerušivom a priateľskom prostredí (spravidla ho vedie osoba rovnakého pohlavia).

K výsluchu sa (formou opatrenia) obligatórne (§ 135, ods. 1 Trestného poriadku – ďalej len TP) priberá **odborný konzultant**, najčastejšie v odvetví klinická psychológia detí, prípadne pedagóg, sociálny pracovník alebo znalec. Ak je to potrebné, príslušníci polície vypočujú odborného konzultanta, napríklad na účel vyjadrenia sa k spôsobu vedeniu výsluchu, výpovediam vypočúvaného dieťaťa (spôsobu), ako aj k správnosti a úplnosti zápisnice (dokumentácia výsluchu je formou zápisnice). Okrem toho je v určitých situáciách potrebné odborne posúdiť, či sú výpovede vierohodné, či ich osobnostné črty môžu mať vplyv na vierohodnosť ich výpovede, či majú obeť tendenciu skresľovať a zatajovať nimi vnímané a následne nimi reprodukované skutočnosti, či majú sklon konfabulovať, či konanie obvineného môže ovplyvniť ich psychické zdravie a ďalší spôsob života. Na takýto účel je v odôvodnených prípadoch možné vykonať znalecké skúmanie v odbore psychológia detí.

Prítomnosť rodiča alebo iného zákonného zástupcu pri výsluchu obetí závisí od faktu, či to môže prispieť k objektívnemu poznaniu.²⁹ V praxi sme zaregistrovali prípady, v ktorých pri výsluchu obetí nemohli alebo nechceli byť jeho zákonní zástupcovia (pre kolíziu záujmov) alebo sa druhý rodič tohto práva vzdal z dôvodu, že po rozvoze dlhodobo nebol s dieťaťom v kontakte. Za týchto okolností podáva prokurátor návrh na ustanovenie kolízneho opatrovníka (najčastejšie ide o pracovníka odboru sociálnych vecí a rodiny Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny). Analogicky, ako v prípade odborného konzultanta v oblasti psychológie, možno urobiť aj výsluch kolízneho opatrovníka.

Ďalším dôležitým úkonom, ktorý vykonávajú príslušníci polície pri objasňovaní tohto zločinu, je **zaistenie stôp a dôkazov na mieste činu a tele obeť**. Najčastejšími druhmi stôp, ktoré sú v súvislosti s touto trestnou činnosťou nachádzané na mieste činu, sú **biologické stopy** (sperma páchatel'a, krv páchatel'a alebo obeť, vaginálny sekret obeť, trichologický materiál – v tejto súvislosti je možné dokumentovať aj prítomnosť ACP – kyslých fosfatáz, spermínu a fruktózy, pretože aj pri chýbajúcich spermiách vo vzorke je možné vysloviť záver, že tam spermie prítomné boli.³⁰ Okrem toho príslušníci polície vyhľadávajú a zaisťujú daktyloskopické a trasologické stopy, ktoré rovnako môžu prispieť k určeniu identity

²⁸ V zmysle §135, ods. 3 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestného poriadku v platnom znení. V zásade možno v ďalšom konaní vykonať dôkaz prečítaním zápisnice a namiesto výsluchu sa môže vykonať prehratie jeho záznamu na technickom zariadení alebo oboznámenie súdu s jeho písomným prepisom (§ 270, ods. 2 TP).

²⁹ Kolízia záujmov, pocity strachu alebo hanby vypovedať pred rodičmi atď. sú najčastejšími dôvodmi, prečo tam ich prítomnosť žiaduca nie je. Na druhej strane môže prítomnosť rodiča alebo zákonného zástupcu vplývať na dieťa upokojujúco.

³⁰ Po súloží s ejakuláciou sa spermie nájdu ešte 12 hodín v pomerne veľkom množstve, no na druhý deň po čine už len ojedinele.

páchateľa alebo k objasneniu priebehu skutku.³¹ Osobitne zaistujú stopy na tele obeť (väčšinou ide o biologický materiál v súvislosti s použitím násilia alebo sexuálnym zneužitím; mikrostopy za nechtami obeť – v prípade, že sa obeť bránila, resp. sa páchatel'a dotýkala) a stopy po použití násilia alebo po sexuálnom zneužití na oblečení obeť (vrchné aj spodné ošatenie).³² Prehliadku tela obeť a následnú fotodokumentáciu stôp a následkov skutku vykonáva príslušník polície (spravidla rovnakého pohlavia). Analýzu týchto zaistených stôp obvykle vykonávajú znalci v príslušnom odbore (a v príslušnom odvetví), najčastejšie KEÚ v Bratislave. Cieľom analýzy biologických stôp je individuálna identifikácia ich pôvodcu prostredníctvom analýzy DNA. Súčasťou objektívneho nálezu je aj **komplexná lekárska prehliadka špecialistom v odbore zdravotníctva a farmácie** (napr. v odvetví gynekológie a pôrodnictva alebo chirurgie a traumatológie) v príslušnom zdravotníckom zariadení a formálnym výsledkom je lekárska správa (alebo vyžiadané odborné vyjadrenie alebo písomné potvrdenie v zmysle § 141 TP).

V prípade, že ide o neznámeho páchatel'a, polícia sa snaží urobiť všetky **úkony a opatrenia vedúce k pozitívnej identifikácii (ustáleniu) páchatel'a**. Príslušníci polície pri riešení tejto situácie získavajú informácie od svedkov, no predovšetkým od poškodenej osoby, ktoré umožňujú popis páchatel'a (pohlavie, vek, výška, vzhľad, postava, zvláštne znamenia, oblečenie a veci, ktoré mal páchatel' na sebe alebo pri sebe). Ak je to možné a vhodné, využíva sa IDENTIKIT (systém IQ BIOMETRIX) na zhotovenie pravdepodobného portréту páchatel'a. Okrem toho sa využívajú kamerové záznamy (nainštalované na miestach prístupných verejnosti, najčastejšie na bezpečnostné účely), ktoré zachytávajú príchod páchatel'a na miesto činu alebo odchod z miesta činu, prípadne jeho správanie a konanie na mieste činu.³³ Okrem toho môže byť identita páchatel'a určená alebo vytypovaná na základe komparácie modusu operandi už objasnených trestných činov alebo komparácie DNA páchatel'ov už objasnených trestných činov (prípadne trestných činov, ktoré síce neboli úspešne objasnené, ale kde sa policii podarilo zistiť identitu podozrivého).

V prípade, že je identita páchatel'a známa alebo pravdepodobne známa (polícia má vytypovanú podozrivú osobu), nasleduje **predvolanie alebo zadržanie, obmedzenie osobnej slobody a predvedenie podozrivej osoby na účel jej vypočutia (výsluch podozrivého, obvineného) a za podmienok ustanovených v zákone (§71 TP) aj vzatie obvineného do väzby** (na základe rozhodnutia súdu alebo sudcu pre prípravné konanie). Cieľom výsluchu podozrivej alebo obvinenej osoby je získanie informácií k skutku, jeho priebehu, motivácii, okolnostiam a iným relevantným skutočnostiam pre potreby trestného konania. Páchatelia vo väčšine prípadov bagatelizujú skutok a racionalizujú svoje správanie. Páchatel' svoje správanie obvykle navonok ľuťuje a sľubuje, že sa pôjde liečiť (môže však ísť o účelové tvrdenie). Zadržaný páchatel' je obvykle umiestnený do miestnosti pre predvedené osoby (OO PZ) alebo celý policajného zaistenia, aby sa izoloval od ostaných osôb, pričom sa o tomto úkone spracuje príslušná dokumentácia (zápis o zadržaní podozrivej alebo obvinenej osoby, úradný záznam o odovzdaní osoby na umiestnenie do CPZ).

³¹ V tejto súvislosti sa pomerne frekventovane používajú UV lampy a UV reagentné prášky, ktoré umožňujú vizuálnu identifikáciu biologických stôp.

³² K uvedenému uvádzame, že obeť tohto zločinu vplyvom strachu, dôverčivosti či naivnosti s páchatel'om spolupracujú, resp. nekladú aktívny odpor, tzn. že stopy po použití násilia nemožno nájsť a zaistiť.

³³ Na vypátranie totožnosti páchatel'a môže slúžiť aj operatívne vyšetrovanie. V jednom, nami analyzovanom, prípade si svedok všimol, že páchatel' privolával taxislužbu. Po kontaktovaní pracovníkov taxislužby, ktorá sa v inkriminovanom čase vyskytovala v blízkosti miesta činu, sa podarilo identifikovať číslo mobilného telefónu páchatel'a, z ktorého telefonoval do taxislužby. Následne sa od mobilného operátora vyžiadali kontaktné údaje na majitel'a telefónu, čím sa podarilo zistiť páchatel'a.

Často sa stáva, že sa páchatel' čiastočne zbavuje zodpovednosti za svoje správanie v dôsledku užívania alkoholu, drog, zníženej príčetnosti alebo patologickej straty sebaovládania. Prípadne sa stáva, že predchádzajúca zdravotná anamnéza napovedá o možnej duševnej chorobe alebo poruche (napr. pacient bol v minulosti hospitalizovaný na psychiatrii alebo podstúpil ambulantné psychiatrické vyšetrenie a následné liečenie). Aj to je dôvodom, prečo sa v takýchto prípadoch **priberajú do trestného konania znalci v odbore zdravotníctvo a farmácia, najčastejšie v odvetviach psychiatria a sexuológia** (liečba alkoholizmu, toxikománie a gerontopsychiatria), na účel vyšetrenia duševného stavu obvinených osôb a svedkov.³⁴

Vyšetrenie robia vždy 2 znalci z odboru psychiatrie a sexuológie na základe príkazu sudcu, pričom možno vyšetrovať aj svedka, ak sú tu pochybnosti o zníženej schopnosti vnímať alebo vypovedať (napr. svedok alias poškodená osoba je závislá od alkoholu, drog; bola liečená na psychiatrii; trpí výpadkami pamäti). Tu však postačuje vyšetrenie a stanovisko len jedného znalca.

Okrem vyšetrenia duševného stavu je možné pribrať do konania znalca v odvetví klinickej psychológie, psychológie sexuality alebo sexuológie na podanie znaleckého posudku vo vzťahu k obvinenej osobe, svedkovi alebo poškodenej osobe. Po formálnej stránke sa znalec priberá uznesením.³⁵

³⁴ Vyšetrenie duševného stavu obvineného vykazuje určité špecifiká, ktoré obvykle spočívajú v/vo:

- a) vykonaní kompletného psychiatricko-sexuálneho vyšetrenia obvineného,
- b) posúdení, či páchatel' trpí alebo v čase spáchania skutku trpel duševnou chorobou, duševnou poruchou, alebo sexuálnou deviáciou, ktorá by mala vplyv na úroveň jeho rozpoznávacích schopností (posúdenie protiprávnosti konania) a vôľových vlastností (ovládanie konania) pri páchaní skutku; posúdenie zahŕňa určenie druhu alebo formy prejavu duševnej choroby alebo poruchy a určenie miery narušenia rozpoznávacích a ovládacích schopností,
- c) posúdení, či páchatel' vykazuje sklony k asociálnemu správaniu a k agresivite; ak áno, uviesť, či a do akej miery táto skutočnosť mohla ovplyvniť jeho správanie a konanie, ako aj rozpoznávacie a ovládacie schopnosti súvisiace so spáchaným skutkom,
- d) posúdení, či je páchatel' závislý od alkoholu, omamných, psychotropných látok a liekov; ak áno, uviesť, či a do akej miery táto skutočnosť mohla ovplyvniť jeho správanie a konanie, ako aj rozpoznávacie a ovládacie schopnosti súvisiace so spáchaným skutkom,
- e) posúdení, či je v súčasnosti schopný chápať zmysel a účel trestného konania,
- f) posúdení, či postačuje ambulantné psychologické vyšetrenie, alebo je potrebné dlhodobjšie pozorovanie duševného stavu v zdravotníckom zariadení,
- g) posúdení, či je potrebné ochranné liečenie, ak áno, uviesť druh a formu,
- h) posúdení, či z medicínskeho hľadiska bude jeho pobyt na slobode predstavovať pre spoločnosť riziko.

³⁵ Súčasťou znaleckého skúmania je obvykle:

- analýza údajov zo spisového materiálu (vyšetrovacieho spisu),
- klinické psychologické vyšetrenie, ktoré zahŕňa rodinnú, osobnú a sociálnu anamnézu, tzv. anamnestické interview so skúmanou osobou a štruktúrované rozhovory zamerané na sebahodnotenie, záujmy, vzťahy v kolektíve, partnerské vzťahy a vita sex hodnotenie, požívanie alkoholu a iných návykových látok,
- psychodiagnostické vyšetrenie, ktoré zahŕňa pozorovanie v štandardnej situácii, dotazníky a testy alias projektívne metódy (napr. ROR-test, HAND-test, BAUM-test, REY-OSTERREITHOV test komplexnej figúry – tzv. TKF-test, Cattellov osobnostný dotazník pre mládež – HSPQ skóre, Ravenove progresívne matice, nedokončené vety),
- (v prípade potreby) falopletyzmozografické vyšetrenie (PPG), v rámci ktorého sa, okrem iného, skúma reakcia podozrivej/obvinenej osoby na rôzne druhy sexuálnych podnetov (homosexuálnych/heterosexuálnych/bisexuálnych, násilných/nenásilných, pedofilných/adolescentných/dospelých a pod.).

Z analyzovaných prípadov vyplýva, že klinické psychologické vyšetrenie obvineného, vzhľadom na charakter trestných činov, zahŕňalo aj hľadanie odpovedí na otázky: *Aký je osobnostný profil páchatel'a? Aká je vierohodnosť páchatel'ových výpovedí? Má obvinený sklon skresľovať, zahmlievať a zatajovať nim vnímané skutočnosti a následne reprodukované skutočnosti a udalosti? Má sklony ku konfabuláciám a pseudológii? Má sklony k agresívnemu správaniu, resp. k antisociálnemu správaniu a k agresívnemu intersexuálnemu správaniu? Do akej miery u neho pôsobia brzdiace mechanizmy, pokiaľ ide o násilné, impulzívne konanie? Aká je sexuálna*

V niektorých, nami analyzovaných, prípadoch bolo okrem klinicko-psychologického vyšetrenia páchatel'ov potrebné aj klinicko-psychologické vyšetrenie poškodených – detí, týkajúce sa pravdivosti ich výpovede a miery škodlivosti vplyvu správania a konania páchatel'a na ich ďalší telesný alebo duševný vývoj. Prípadne sa vyžadovalo vyšetrenie poškodených – oznamovateľ'ov, resp. svedkov, vo vzťahu k posúdeniu ich osobnostného profilu, vierohodnosti ich výpovede alebo motivácie ku krivému obvineniu.

Okrem expertíznej činnosti v odvetviach psychiatria a sexuológia, psychológia (klinická psychológia a psychológia sexuality), prípadne v odbore zdravotníctvo a farmácia, sa na účely trestného konania zaisťujú stopy a dôkazy najčastejšie prostredníctvom takých **trestno-procesných inštitútov**, ako sú: *domová prehliadka a prehliadka iných priestorov a pozemkov, osobná prehliadka, vydanie, odňatie a prevzatie veci, ako aj uchovanie a vydanie počítačových údajov. Čo sa týka uchovania a vydania počítačových údajov, od prevádzkovateľa webovej stránky môžu byť na základe príkazu prokurátora požadované také údaje, ako sú: login prihlásenia, registračné údaje, adresár používateľa, e-mailová komunikácia používateľa, t. j. prijaté, odoslané a odstránené e-maily, koncepty a pod. Veci a dôkazy môžu byť posunuté na ďalšie skúmanie.*

K možnosti využitia znalcov v procese dokazovania sa vyjadrili aj špecialisti na problematiku odhaľovania a vyšetrovania tejto trestnej činnosti, ktorých sme prostredníctvom riadeného interview oslovili (6 príslušníkov PZ SR – vyšetrovateľ'ov aj „operatívcoŕ“). Respondenti sa domnievajú, že výsledky znaleckého skúmania síce môžu prispieť k neodvratnosti trestného postihu páchatel'a, avšak v niektorých prípadoch zbytočne (neúčelne) predlžujú trestné konanie.

V súvislosti s rozhodovaním v trestnom konaní, napr. na posúdenie závažnosti konania a správania sa páchatel'a; poznanie jeho motivácie a možnej nápravy; určenie druhu a výšky trestu, druhu ochranného opatrenia alebo inej sankcie; rozhodnutie o vzatí do väzby; určenie profilu páchatel'a, sa vykonávajú ďalšie úkony a opatrenia, ako sú napr.:

- a) odpis z registra trestov GP SR (uprednostňuje sa odpis namiesto výpisu z registra trestov, pretože tento obsahuje údaje o každom právoplatnom odsúdení, priebehu výkonu trestu a ochranného opatrenia, aj o odsúdeniach, ktoré boli podľa rozhodnutia súdu na základe zákona zahladené),
- b) výpis z Ústrednej evidencie priestupkov MV SR,
- c) potvrdenie o výkone väzby a výkone trestu odňatia slobody z archívu alebo Centrálnej evidencie väzňov Zboru väzenskej justičnej stráže,
- d) rozsudky v mene SR vo veci predchádzajúcej trestnej činnosti spáchanej obvineným,
- e) lekárske záznamy o prekonaných chorobách, lekárskech zákrokoch, vyšetreniach a liečeniach (napr. páchatel' sa narodil s nevyvinutým pohlavným orgánom, prekonal rôzne zákroky a liečenia, pričom všetko uvedené malo v detstve negatívny vplyv aj na jeho psychiku – krádeže, záškoláctvo, psychopatia s prevahou disociability – a mohlo to mať vplyv na pocity sexuálnej frustrácie, zvýšenú sexuálnu apetenciu a preferenciu orálnych sexuálnych techník).

Aplikovaným výskumom sme preukázali, že niektoré dôkazné prostriedky, ako sú: *rekognícia, rekonštrukcia, vyšetrovací pokus, konfrontácia a pod. sa pri objasňovaní zločinu sexuálneho zneužívania, realizujú menej často, resp. veľmi zriedkavo (v našej výskumnej vzorke bola len v 1 prípade použitá rekonštrukcia, na ktorej logicky neparticipovalo dieťa).*³⁶

orientácia, prípadne preferovaná sexuálna technika páchatel'a? Aké je správanie sa páchatel'a v konfliktných sexuálnych vzťahoch a pri odmietaní sexu partnerom? Aký vplyv má na jeho správanie, osobnosť a motiváciu alkohol, prípadne iné návykové látky? Aká je možnosť resocializácie obvineného?

³⁶ K uvedenému doplníme, že v prípade potreby, ktorá je odôvodnená zložitou objasňovanou skutočnosťou, sa do trestného konania pribierajú znalci v príslušnom odbore, napr. v odbore elektrotechniky (KEÚ, Výskumný

Prokurátor po skončení vyšetrovania (objasňovania skutku), na základe návrhu, ktorý podáva vyšetrovateľ PZ SR, podáva obžalobu na súd. Vo väčšine analyzovaných prípadov trvalo vyšetrovanie v rozpätí od 1 do 2 rokov, naozaj výnimočne dlhšie. Okrem toho sa úspešnosť vyšetrovania odzrkadľovala aj v tom, že väčšina páchatel'ov (10 prípadov) bola spravodlivo potrestaná. K najčastejším druhom ukladaných trestov, opatrení a obmedzení patrili trest odňatia slobody, prepadnutia veci, probačný dohľad a povinnosť zúčastniť sa na psychologickom poradenstve v stanovenej skúšobnej lehote.

Návrhy do diskusie

V procese aplikovaného výskumu (realizátormi sú aj odborníci policajnej praxe) sme získali poznanie od respondentov, ktorí nám prezentovali poznanie, ktoré je vhodné využiť na otvorenie odbornej diskusie.

Oslovení respondenti v týchto súvislostiach poukázali aj na **problém ľahostajnosti a nedôslednosti činnosti súdov**, v dôsledku ktorej sa aj zdanlivo jednoznačné prípady môžu skončiť právnym fiaskom. Mnohí z nich nadobudli presvedčenie, že sudcovia spochybňujú prácu prokuratúry a polície a neberú do úvahy celkovú situáciu, čo sa môže odzrkadliť aj v neprímeranom, príliš nízkom treste. Okrem toho vyjadrili svoj názor, že viac sa prihladia na práva obvineného ako na práva poškodeného (poškodený – svedok si „nemôže dovoliť“ neprísť na výsluch opakovane; ak sa tak stane, sudca zastavuje konanie). Problémom je aj „status“ podozrivej osoby, pretože v zmysle § 85 TP má podozrivý rovnaké práva ako obvinený, nie však povinnosti. Výsluch podozrivej osoby možno urobiť len vtedy, ak je zadržaná, v opačnom prípade ho nemožno vypočuť ani ako svedka, ani ako obvineného (dokiaľ sa nevznesie obvinenie).

Niektorí respondenti by uvítali **verejne dostupný „zoznam deviantov“**, ktorý sa v niektorých štátoch využíva. Vzhľadom na to, že parafílicii, ktorí sa už trestnej činnosti dopustili, sa jej, podľa mnohých odborníkov, s veľkou pravdepodobnosťou dopustia opakovane aj v budúcnosti, by toto opatrenie mohlo mať výrazný preventívny rozmer. Navyše sa v súčasnosti už nevykonáva tzv. „kontrola záujmových osôb“ – forma dohľadu políciou, ako to bolo v minulom režime (tú si nemožno zamieňať s probačným dohľadom ustanoveným súdom). Tak sa v realite môže stať (jeden analyzovaný prípad), že preukázateľne pedofilný páchatel' (podľa znaleckých expertíz a PPG vyšetrenia) môže v páchaní trestnej činnosti pokračovať (napr. v dôsledku uplynutia premlčacej lehoty alebo procesnej chyby).

Ďalším z výrazných problémov, ktoré komplikujú proces odhaľovania a objasňovania tejto trestnej činnosti, bolo **pozastavenie účinnosti §116 TP a § 76a, ods. 3 zákona o PZ**, v duchu ktorých bolo možné vydať príkaz (PZ SR mal oprávnenie) na zistenie a oznámenie údajov o uskutočnenej telekomunikačnej prevádzke, ktoré sú predmetom telekomunikačného tajomstva. Týmto sa znefunkčnil jeden z výrazne efektívnych nástrojov lokalizácie a komunikácie (páchatel'a a obeť). V tejto súvislosti možno z pohľadu odborníkov z policajnej praxe len uvítať, že od 1. 1. 2016 bola účinnosť týchto ustanovení opätovne obnovená. Predmetné ustanovenie (§ 116 TP) dostalo aktuálny názov „Oznámenie údajov o telekomunikačnej prevádzke“, pričom na rozdiel od prechádzajúcej právnej úpravy (pred pozastavením jeho účinnosti) možno vydať príkaz na zistenie a oznámenie údajov

ústav súdnej optiky a iné na znalecké skúmanie mobilného telefónu, SD karty, počítača, notebooku), úlohou ktorých je lokalizovať a zabezpečiť všetky záznamy, na ktorých sú vyobrazené nahé detské telá, alebo obnoviť všetky vymazané záznamy súvisiace s nahými detskými telami a ich časťami. V prípade trestných činov výroby, rozširovania a prechovávanía detskej pornografie, ohrozovania mravnej výchovy mládeže alebo vydierania (zverejnením pornografickým záznamom, v ktorom vystupuje maloletá alebo mladistvá obeť) sa zaisťujú tzv. vecné stopy. Môže ísť o také záznamové médiá, ako sú napr. mobilné telefóny, fotoaparáty a kamery, počítače, notebooky, iPady, tablety, pamäťové karty (SIM karty, mikro SD-karty, compact flash karty atď.), USB kľúče, CD alebo DVD nosiče.

o telekomunikačnej prevádzke, ktoré sú predmetom telekomunikačného tajomstva, alebo na ktoré sa vzťahuje ochrana osobných údajov iba v trestnom konaní pre úmyselný trestný čin, za ktorý zákon ustanovuje trest odňatia slobody, ktorého horná hranica je najmenej 3 roky pre taxatívne určené trestné činy a situácie.

Oslovení odborníci poukázali aj na **nie celkom adekvátnu spoluprácu s lekármi** pri vyžiadaní lekárskeho správ, pretože sa stretávajú s veľmi laxným prístupom zo strany lekárov, čo opätovne predlžuje trestné konanie. Príčiny možno hľadať v skutočnosti, že PZ SR je síce oprávnený vyžadovať podklady a informácie od štátnych orgánov, obcí, právnických a fyzických osôb pri plnení svojich úloh (§ 76 ods. 2 zákona č. 171/1993 Z. z. o PZ v platnom znení), avšak zdravotnícki pracovníci nie sú, z dôvodov ochrany osobných údajov pacienta, oprávnení a povinní lekárske správy pre PZ SR vyhotovovať. Okrem toho na vydanie takejto správy a zverejnenie osobných údajov pacienta je potrebný súhlas rodiča a v prípade, že je rodič podozrivý, logicky takýto súhlas nedá.

Problémom, ktorý naďalej pretrváva, je aj vysoká miera latencie podporená faktom, že **obete sa so sexuálnym zneužitím nikomu nezveria**. Podľa názoru respondentov pripadá na 30 % odhalených prípadov asi 70 % neodhalených. V tomto smere by bolo žiaduce, aby sexuálna výchova na školách bola vykonávaná skutočne profesionálne, citlivo a adresne. V súčasnosti to tak, aj podľa názoru respondentov v rámci riadeného interview, nie je.

Ďalším dlhodobým pretrvávajúcim problémom je **kredibilita PZ**, ktorá sa okrem iného prejavuje v (ne)ochote oznamovať trestnú činnosť a spolupracovať s políciou. Neraz sa príslušníci PZ SR stretávajú s odmietavým stanoviskom občanov v duchu hesla: „Aj tak sa nič nevyrieši!“ Príčiny neochoty môžu spočívať aj v (pre obeť neakceptovateľnej) dĺžke a (ne)účelnosti trestného konania, rovnako však aj v skutočnosti, že obeť môže prežívať sekundárnu viktimizáciu. Vzhľadom na to, že pre náš právny systém platí zásada kontradiktórnosti trestného konania, môže opakované vykonávanie dôkazov (napr. výsluchov) na súde zbytočne predlžovať celý proces a obeť opätovne traumatizovať.

Podľa odborníkov sa ako veľmi problematická javí **spolupráca so zástupcami rómskeho etnika**. Možno konštatovať, že členovia tejto skupiny obyvateľstva sa riadia odlišnými kultúrnymi normami než majorita populácie na Slovensku, čo sa prejavuje v tom, že začínajú žiť pohlavným životom veľmi skoro a intrafamiliárne sexuálne vzťahy nie sú vôbec zriedkavosťou. Trend rýchlejšieho sexuálneho dozrievania je však všeobecne badateľný v celej spoločnosti, pričom možno predpokladať, že ho akceleruje dosiahnutý stupeň informatizácie spoločnosti (napr. dostupnosť internetu).

Záver

Autorka v štúdiu prezentuje čiastkové výsledky výskumu. Výskumný tím – riadený autorkou – dospel k záveru, že sexuálne zneužívanie je skutočne závažným problémom, ktorý je hlavne z pohľadu jeho odhaľovania a objasňovania potrebné systematicky riešiť. Situáciu, aj podľa názoru oslovených respondentov, komplikuje neochota obetí (niekedy aj svedkov) oznámiť skutok, ktorá sa okrem iného prejavuje v tom, že sa so skutkom niekomu zveria až s väčším časovým odstupom, prípadne sa nezdôverí vôbec. Osobitnou kategóriou obetí sú príslušníci rómskeho etnika, v ktorom sú tieto problémy ešte vypuklejšie. Do istej miery možno za negatívne faktory odhaľovania a objasňovania tohto zločinu považovať neefektívnu spoluprácu s lekármi, neefektívnu činnosť súdov (ich „apatiu“), absenciu verejne dostupného „zoznamu deviantov“, trestnoprávne obštrukcie a „krehkú“ kredibilitu PZ.

Z uvedeného logicky vyplýva, že v činnosti reprezentantov tak výkonnej, ako aj súdnej moci v štáte sú stále registrované určité rezervy a nedostatky, ich dôsledkom je spochybnená neodvratnosť trestného postihu páchatel'ov. Aj z týchto dôvodov je veľmi potrebné zamerať pozornosť odbornej verejnosti a zástupcov policajnej praxe na tvorbu

optimálnych a funkčných metodík odhaľovania a objasňovania trestných činov. Ich úlohou by mala byť nielen prezentácia (získaných a následne zovšeobecnených) informácií, ktoré sú ponúkané na praktické využitie, ale predovšetkým na zosúladenie a zefektívnenie aktivít PZ SR (metodiky by sa tak mohli stať návodom – súborom odporúčaní pre príslušníka polície, ktorý je v zmysle zákona povinný reagovať na každú kriminálnu situáciu). Na druhej strane nemožno zabúdať ani na poznávaciu, kontrolnú a hodnotiacu funkciu týchto metodík (poskytovanie spätnej väzby). Problémom, ktorý v praxi pretrváva, je fakt, že príslušníci polície novovytvárané a zavádzané metodiky odhaľovania a objasňovania trestných činov posudzujú dominantne z hľadiska ich obsahu a využitia pri plnení konkrétnych úloh. Menej často sa však zaoberajú skutočnosťou, či sú tieto metodiky aj v skutočnosti optimálnym prostriedkom na dosiahnutie cieľa (napr. objasnenie skutku). Domnievame sa, že tento účelovo zúžený prístup môže nepriaznivo ovplyvňovať rozvoj ich myslenia, ktoré je také potrebné nielen pri tvorbe metodík, ale aj pri ich využívaní. Aj z tohto dôvodu je potrebné, aby prezentované riešenia postupu (metodika objasňovania tohto trestného činu obsiahnutá v predkladanej štúdií) prešli náležitou vedeckou diskusiou z pohľadu odborníkov na policajnú teóriu a prax.

Autorka napriek všetkému vyjadruje nádej a presvedčenie, že problémy, ktoré sa podarilo identifikovať, sa v blízkej budúcnosti – aj predostretím riešenia vedeckého problému – podarí odstrániť, čo prispieje k spokojnosti obetí a ľudí, ktorým na blahu detí skutočne záleží.

Literatúra

- BANGO, D., VIKTORYOVÁ, J. *Metodika vyšetrovania vybraných druhov mravnostných trestných činov*. Akadémia PZ v Bratislave: Bratislava, 2001, 71 s. ISBN 80-8054-211-2.
- BAŠTOVÁ, B. *Psychologická encyklopedie: Aplikovaná psychologie*. Portál, s.r.o.: Praha, 2009, 515 s. ISBN 978-80-7367-470-0.
- ČERNÍK, J., METEŇKO, J. *Mravnostná kriminalita*. Akadémia PZ v Bratislave: Bratislava, 2001, 145 s. ISBN 80-8054-164-7.
- HULLOVÁ, M. a kol. *Projekt vedeckovýskumnej úlohy „Problémy pri odhaľovaní a objasňovaní vybraných druhov mravnostnej kriminality“*. Bratislava: Akadémia PZ, 2013, 35 s. Výsk. 196.
- NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. Eurolex Bohemia: Praha, 2001, 419 s. ISBN 80-86432-08-4.
- MATHEWS, R., MATHEWS, J. K., SPELTZ, K. *Female sexual offenders: An exploratory study*. Orwell, VT: Safer Society Press, 1989, 113 s.
- MATIÁŠEK, J., PRERAD, V., KRAVČÍK, J. *Metodika vyšetřování sexuálních trestních činů: Kriminalistické praktikum*. Univerzita Karlova v Praze: Praha, 1967, 63 s.
- Pandora's Project. *What is sexual abuse?* [online]. [2016-01-05]. Dostupné na internete: <http://www.pandys.org/whatissexualabuse.html>.

Smernica EP a Rady 2011/92/EÚ z 13. 12. 2011. o boji proti sexuálnemu zneužívaniu a sexuálnemu vykorisťovaniu detí a proti detskej pornografii, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2004/68/SVV.

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v platnom znení.

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v platnom znení.

Zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v platnom znení.

Vyšetrovací spis č. OÚV-561/10-1999 Nk.

Vyšetrovací spis č. ORP-1/1-OVK-B4-2013.

Vyšetrovací spis č. ORP-153/1-VYS-B4-2014.
 Vyšetrovací spis č. ORP-553/1-VYS-B5-2014.
 Vyšetrovací spis č. ORP-410/1-VYS-B5-2014.
 Vyšetrovací spis č. ORP-911/2-OVK-B5-2012.
 Vyšetrovací spis č. ORP-29/1-OVK-B5-2012.
 Vyšetrovací spis č. ORP-602/1-OVK-B4-2013.
 Vyšetrovací spis č. ORP-2130/1-OVK-B2-2011.
 Vyšetrovací spis č. KRP-100/1-VYS-BA-2014.
 Vyšetrovací spis č. ORP-2175/1-OVK-B2-2012.
 Vyšetrovací spis č. ORP-1789/1-OVK-B2-2005.

Keywords: child sexual abuse, modus operandi, victim, offender, child, minor, sexual activities, sexual intercourse, detection, clarification, investigation

Summary

The author of the study presents knowledge that has been obtained through conducting a causal analysis of investigation files, interviewing police officers of the Police Force of the Slovak Republic and performing a content analysis as well as a statistical analysis. The first chapter focuses on the characteristics of child sexual abuse, a felony, from the viewpoint of offenders and victims, and the second chapter from the viewpoint of typical modi operandi (investigation situations). The third chapter is devoted to the fundamentals of the clarification of this type of crime, the emphasis being laid on the specifics of this process and the identification of the most frequent issues.

Príloha 1

Por.	Vek, pohlavie a počet obetí	Charakter TČ	Osoba, ktorej sa dieťa zdôverilo	Čas, ktorý uplynul od času páchania TČ až po okamih, keď skutok vyšiel najavo pred OČTK	Vplyv páchatel'a na obeť (iné osoby) po spáchaní skutku
1.	6 – 7 rokov, ženské pohlavie, 1 obeť	sexuálne zneužívanie, výroba a prechovávanie DPD, vydieranie	rodičia (až potom, čo skutok vyšiel najavo)	cca 1 rok	vyhrážky obeti
2.	11 – 14 rokov, ženské pohlavie, viac ako 4 obeť	sexuálne násilie, výroba a prechovávanie DPD, vydieranie	rodičia	hneď po spáchaní skutku	vyhrážky obeti
3.	10 – 14 rokov, mužské pohlavie, min. 4 obeť	sexuálne zneužívanie výroba a prechovávanie DPD ohrozovanie mravnej výchovy mládeže	nikomu	až keď skutok vyšiel najavo	peniaze (v sume 3 – 4 eurá)
4.	12 rokov ženské pohlavie, 1 obeť	výroba a prechovávanie DPD ohrozovanie mravnej výchovy mládeže	učiteľke v škole	po cca 4 mes.	peniaze (v sume 3 – 4 eurá)
5.	13 – 14 rokov	sexuálne zneužívanie,	nikomu	nikdy, resp. až keď skutok vyšiel najavo	obetiam kupoval darčeky, dával malú finančnú hotovosť (5 – 10 eur), vydieral ich

	ženské pohlavie, 2 obeť	vydieranie			zverejnením intímnych záberov, matke obeť sa vyhrážal ublížením na zdraví, smrťou, zničením obydliá, prepustením z práce
6.	4 – 14 rokov, ženské aj mužské pohlavie 5 obetí	sexuálne zneužívanie	2 obeť sa zverili matke	až s odstupom času, keď obeť dosiahli vek 13 – 15 rokov	niektorým obetiam sa nijako nevyhrážal; využíval nedostatok ich rozumovej vyspelosti, pričom sa im snažil naznačiť, že je to normálne alebo že ide o rodičovskú lásku; iné obeť sa snažil zdiskreditovať (obvinenia z hypersexuality, alkoholizmu a pod.)
7.	14 rokov ženské pohlavie, 1 obeť	sexuálne zneužívanie, vydieranie	nikomu	po 3 – 4 mes.	obeť písal ľúbostné listy, sms- správy a telefonoval jej; matke obeť sa vyhrážal ublížením na zdraví, smrťou, zničením obydliá, prepustením z práce
8.	13 – 14 rokov, ženské pohlavie, 1 obeť	sexuálne zneužívanie,	kamarátkam, matke	1,5 roka	nijako, pretože išlo o dobrovoľný sexuálny styk s maloletou osobou za odmenu
9.	13 – 14 rokov, ženské pohlavie, 1 obeť	sexuálne zneužívanie, ohrozovanie mravnej výchovy mládeže	na sociálnych sieťach	až keď skutok vyšiel najavo	nijako, pretože išlo o dobrovoľný sexuálny styk s maloletou osobou (páchateľ mal 20 rokov)
10.	10 – 11 rokov, ženské pohlavie, 1 obeť	sexuálne zneužívanie	susede	hneď po spáchaní skutku	podozrenie, že páchateľ (majiteľ trafiky) sociálne slabším rodičom dával zadarmo cigarety
11.	14 rokov, mužské pohlavie, 1 obeť	sexuálne zneužívanie	nikomu	2 – 3 mesiace	páchateľka sa k tomu priznala, keď ju matka dieťaťa zo skutku obvinila
12.	13 rokov, ženské pohlavie, 1 obeť	sexuálne zneužívanie	na sociálnych sieťach	2 mesiace	išlo o dobrovoľný styk, nakoľko medzi nimi existoval ľúbostný vzťah (páchateľ mal 20 rokov)
13.	13 – 14 rokov, ženské pohlavie, 1 obeť	sexuálne zneužívanie	matke	6 mesiacov	išlo o dobrovoľný styk, nakoľko medzi nimi existoval ľúbostný vzťah (páchateľ mal 17 rokov)
14.	7 rokov 1 obeť	sexuálne zneužívanie, prechovávanie DPD	nikomu; matka bola údajne svedkom skutku	hneď po spáchaní skutku	nijako - podozrenie sa nepodarilo potvrdiť - rodičia dieťaťa sa súdili vo veci o starostlivosť maloletej

*JUDr. Monika Hullová, PhD.
Katedra kriminálnej polície
Akadémia PZ v Bratislave
e-mail: monika.hullova@minv.sk*

Recenzenti: prof. Ing. Miroslav Lisoň, PhD., doc. Ing. Pavol Augustín, CSc.